

Válasz Csaba László opponensi véleményére

Szeretném megköszönni az opponensnek az alapos és tartalmas bírálatot, Csaba László opponensi véleményében, többek között, rámutatott egy olyan problémára, ami hosszú távon is tanulságokkal szolgálhat.

A cím és az olvasók várakozásai

Igazat kell adnom Csaba Lászlónak abban, hogy a disszertációként benyújtott könyv címadása nem volt nagyon sikeres. Véleményében azt írja, hogy egy szerencsésebb címmel talán a kritikai megjegyzései jó részét megtakaríthattam volna. Mint az Előszóban leírtam, a könyv célközönsége a gyakorlati makromodellezők tábora. Indoklásul hozzátettem, hogy ez a fajta tevékenység, és ez a kör, egyre fontosabbá válik Magyarországon is, mivel a gazdaságpolitikák számításokkal való alátámasztása egyre inkább követelménnyé válik, amihez viszont a modellezési munka elengedhetetlen. A könyvben igyekeztem a célközönséget szem előtt tartva válogatni a témákból, és hozzájuk igazítani a stílust. Persze remélem, hogy más számára is van mondanivalóm, hiszen még egy tankönyv sem feltétlenül csak a kurzus hallgatóinak mond valamit. Ugyanakkor a témaválasztás és a stílus igyekezett a célközönséghez igazodni, nehéz lenne egy olyan könyvet írni, amely minden potenciális olvasónak megfelel. A címet („Makroökonómia és gyakorlat”) ennek megfelelően próbáltam megválasztani, vagyis úgy, hogy kiderüljenek belőle a választott téma korlátai. Hogyan lehetséges akkor, hogy Csaba László szerint - idézem - a cím „túlságosan nagyívű”?

Pszichológiai kísérletekből származik az a felismerés, hogy az „és” kötőszó többjelentésű, kontextustól függően és egyénenként másként interpretáljuk. Én az „és”-t a logikai konjunkció értelmében használtam, azaz a „makroökonómia” és a „gyakorlat” halmazok metszeteként szerettem volna meghatározni a témát. Úgy tűnik, Csaba László viszont inkább a két halmaz uniójaként értelmezte, azaz arra számított, hogy mind a makroökonómiát, mind a gazdaságpolitika gyakorlatát felöleli a disszertáció, és nemcsak a – mindkettejükénél jóval kisebb – közös részüket. A következő példa illusztrálja a problémát: „franciák és angolok” értelmezhető, mint a francia és angol egyének összessége, és úgy is, hogy a francia-angol kettős állampolgárságú egyégekről van szó. Azt gyanítom, hogy ebben az esetben legtöbbször az első értelmezésre gondolnak, holott a logikai konjunkció szerinti értelmezés a második. A „szépek és gonoszak” esetében viszont a többség vélhetően a konjunkcióra szavazna.

Szerencsésebb lett volna olyan címet találni, amely pontosabban kifejezi a könyv témáját. Frappáns megoldást nem találtam, a túl terjedős címet igyekeztem elkerülni, és megpróbáltam az Előszóban mintegy kifejtetni a címet. A kritikákból ítélve helyesebb lett volna egy alcímmel egyértelművé tenni a cím szándékolt jelentését.

Megtakarítható kritikák

Melyek azok a kritikai megjegyzések, amelyek a cím értelmezésének tudhatók be? Csaba László hiányolja, hogy bizonyos pályatársakra nem hivatkoztam. A listát tekintve megtiszteltetésnek érzem a pályatársaként való megjelölést. Ugyanakkor, az említett szerzők munkássága olyan, amely nem tartozik szorosan az általam megcélzott témakörökhöz. Csaba László több helyen is hiányolja a 2007 óta tartó válság tapasztalatainak megjelenését egy 2011-ben beadott disszertációban. Ugyan a disszertációt 2011 elején adtam le, de ez nem más, mint egy 2010-ben megjelent elektronikus könyv anyaga. A könyvvel nagyjából 2009 végére készültem el, ezért 2008-nál újabb hivatkozás talán nincs is a könyvben. Még ha a válság általános makroökonómiai tapasztalatai kirajzolódóban is voltak ekkor, a könyv írásakor korántsem volt világos, és még ma sem, hogy a válság hogyan befolyásolja makroökonómiai modellezési tevékenységet, azonkívül, hogy a pénzügyi közvetítő szektornak fontosabb szerepe kellene, hogy legyen a modellekben. Összintén szólva úgy érzem,

hogy mindmáig nem történt lényeges előrehaladás ezen a téren. Egy másik hiányérzete Csaba Lászlónak a „három szintű intézményrendszer” bemutatásával kapcsolatos, de, azt gondolom, ez sem a makromodellezők számára lényeges problémakör.

Úgy érzem Csaba László implicit bírálatot fogalmazott meg akkor, amikor azt írta, hogy a disszertáció 80 %-a formális levezetés. Ezzel azt sejteti, hogy közgazdasági értekezéshez képest ez sok. Tényszerűen mindenképpen kicsit túloz. Megszámoltam, és az oldalak mintegy felében fordul elő valamilyen képlet, vagyis a levezetések aránya ezt az 50 %-ot semmiképpen sem haladhatja meg, de számos olyan oldal van, ahol egy-egy kőszta formula fordul csak elő. Mivel makromodellezőknek szóló könyvről van szó, a matematika extenzív használata nehezen helyettesíthető. Egyébként szándékom szerint felesleges levezetések, bizonyítások nincsenek a szövegben, a matematikát igyekeztem nyelvként használni, nem öncélúan. Mivel a matematika szerepe a közgazdaságtanban nem ennek a disszertációnak a problémája, rövid válaszom a kritikára úgy hangzik, hogy nem hiszem, hogy a makromodellezési szempontokat figyelembe véve a szokásosnál nagyobb súlyt adtam volna a dolgozatban a formális levezetéseknek.

Az európai empiria hiánya

Csaba László felrója azt, hogy az empirikus hivatkozásaim túlnyomórészt amerikai vizsgálatokra utalnak, és mellőzöm az európai tapasztalatokat. Mivel nem gondoltam, hogy ez a kérdés bírálati szempont lesz nem igyekeztem a szövegben mindig feltüntetni pontosan az empiria földrajzi eredetét, sőt, ahol ez megtettem, ott kiemeltem, hogy amerikai tapasztalatokról van szó. Ahol azonban ilyen hangsúly nincs, ott a hivatkozott empirikus irodalom nagy részben európai tapasztalatokon alapul. Hol fontos ez? Elsősorban a munkapiacoknál. A munkapiacok ugyanis más piacokhoz képest sokkal „nemzetibbek”, és itt határozottan ügyeltem arra, hogy az irodalom tartalmazzon átfogó európai forrásokat is. Ezen kívül hivatkoztam a European Central Bank bérezési és árazási összeurópai vizsgálatainak eredményeire. Nem véletlen, hogy az ECB speciális erőfeszítéseket tett annak érdekében, hogy európai tapasztalatok is összegyűljenek ezeken a területeken. Ugyanis a makro empiria minőségileg és mennyiségileg is jelentősen torzult amerikai irányban, aminek nyilván egyik oka az érdekeltség (amerikai vizsgálatok nagyobb akadémiai sikerrel kecsegtetnek), egy másik oka pedig az adatok hozzáférhetősége (hosszabb idősorok, nagyobb adathalmazok férhetők hozzá az USA-ban). Összefoglalva válaszomat, törődtem avval, hogy az empiria ne legyen egyoldalúan amerikai, de nem igyekeztem fölösleges hivatkozásokkal megtölteni a dolgozatot. A saját alkalmazások pedig alapvetően Magyarországra készültek, tehát azt hiszem, a magyar vonal végképp nem hiányzik a dolgozatból.

A pénz és a makroökonómia

Csaba László szerint tévedés a „pénz” elméleti szerepének térvészteséről beszélni. Itt egy olyan félreértésről van szó, amit talán gondosabb fogalmazással elkerülhettem volna. A magyar szóhasználat „pénzként” fordítja a financial és a monetary kifejezéseket. Például a Csaba László által hivatkozott Száz János tevékenysége a finance (vagy corporate finance) kategóriába sorolható, nem pedig a monetary economics címszó alá. Arra a jelenségre szerettem volna felhívni a figyelmet, hogy a monetary economics művelői az utóbbi időszakban (paradoxnak tűnő módon) igyekeznek mellőzni a pénz (money) fogalmának használatát. Míg kb a 80-as évekig a pénzkeresleti függvények (money demand functions) becslése, vagy a megfelelő pénzfogalom kiválasztása (M0-tól M7-ig) a monetary economics kulcsproblémája volt, nagyjából 1990-től ezek a témák igencsak háttérbe szorultak. Nem állítom, hogy minden kutatóra igaz ez az állítás, de aggregáltan feltétlenül. Ennek a szemléletváltásnak az elméleti alapjait is megfogalmazták, mégpedig az újabbkori makroökonómiai elmélet egyik legismertebb alakja. (Lásd Woodford, Michael (2003). [*Interest and prices: Foundations of a theory of monetary policy*](#). Princeton, New Jersey: Princeton University Press.)

Természetes ráta hipotézis

Csaba László szóvá teszi, hogy a természetes ráta hipotézist Taylor-nak tulajdonítom. Itt abba a hibába estem, hogy túlságosan közismertnek gondolva a természetes ráta hipotézisnek Friedman (és Phelps) nevéhez kapcsolását, elmulasztottam a hivatkozást. Taylor-ra viszont azért hivatkoztam, mert több évtizednyi empirikus vizsgálódás eredményeként 1996-os írásában (Taylor, J. B. (1996) How Should Monetary Policy Respond to Shocks While Maintaining Long-Run Price Stability? Conceptual Issues, in Achieving Price Stability, Federal Reserve Bank of Kansas City) .ő merte kijelenteni azt, hogy a hipotézis beigazolódott. A szöveg nem implicálja, hogy magát a hipotézist is Taylor-nak tulajdonítom, de a félreértés elkerülhető lett volna egyértelmű fogalmazással.

Csaba László „bírálatában”, mint ő maga írja „a bírálat természetéből adódóan a kritikai észrevételek vannak túlsúlyban”. Fontosabbnak tartott kritikai megjegyzéseire igyekeztem érdemben válaszolni. Szeretném megjegyezni, hogy könyvem nem specifikusan akadémiai értekezésnek készült. Ebből adódik, hogy könyvem nem mindenben „idézi az akadémiai doktori értekezések zsánerét”, amint ezt Csaba László megjegyzi. Több kritikai megjegyzése talán ennek a műfaji sajátosságnak a megítéléséből is fakad.

Vincze János